

УДК 37: 004. 032. 6 (477)

Світлана Созанська – студентка Інституту філології й журналістики
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
Володимир Каленич – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Сучасна українська медіаосвіта: проблеми та перспективи розвитку

У статті визначено сутність медіаосвіти та розглянуто питання необхідності подальшого її впровадження як ефективного засобу, за допомогою якого можна протистояти негативним медіавпливам на сучасність. Робота присвячена проблемі становлення та розвитку медіаосвіти в Україні як важливого чинника громадянського суспільства.

Ключові слова: медіавплив, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми медіаосвіти та медіакультури на сьогодні привертають увагу представників різних наукових сфер. Важливим є те, що медіакультура – домінуюча культура інформаційного суспільства. Вона є здатністю соціуму ефективно використовувати медіаресурси й застосовувати передові інформаційні технології.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що інтеграція України в європейській і світовий медіапростір зобов'язує необхідність узгодження напрямів і принципів реформування освіти в умовах інформаційного суспільства. Всебічне обговорення цієї проблеми в національних ЗМІ безпосередньо впливає на ефективність усього процесу в цілому. Доцільність цієї теми стала однією з основних для більшості міжнародних організацій, наукових та освітянських спільнот, а отже, і засобів масової інформації в Україні зокрема.

Проблема медіаосвіти в контексті світового інформаційного простору є комплексною, її прямо чи опосередковано вивчали такі вітчизняні журналістикознавці, як В. Різун, М. Тимошик, В. Шкляр, І. Слісаренко та ін. Останнім часом проблемою переймаються і представники точних наук, зокрема вчені Л. Шульман і В. Пугач.

Наукова новизна запропонованого дослідження полягає у виокремленні найбільш характерних чинників, що впливають на формування оптимальних норм медіаосвіти в Україні.

Мета роботи – з'ясувати особливості становлення та розвитку медіаосвіти в Україні як важливого чинника громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Головні завдання сучасної медіаосвіти полягають у сприянні формуванню:

1) медіа імунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

2) рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів медіаграмотності, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту і форми інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа;

3) здатності до медіаторчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків і якості життя в значущих для особистості спільнотах;

4) спеціалізованих аспектів медіакультури: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, та сучасних напрямів медіаарту тощо

Для вдосконалення професійної освіти, забезпечення її доступності і ефективності в життя молоді (інформаційного суспільства) сьогодні потрібно враховувати процеси стрімкого інформаційно-технологічного розвитку різних галузей. Саме медіаосвіта ставить за мету

якнайповніше скористатися освітнім і технічно-комунікаційним потенціалом сучасних ЗМК і є, за визначенням ЮНЕСКО, окремим напрямом освіти, оскільки допомагає людині усвідомити способи використання масової комунікації в суспільстві; аналізувати медіатексти та критично оцінювати запропоновані в них цінності, політичні, соціальні, комерційні та культурні інтереси, а також створювати і ширити через мас-медіа власні медіатексти [1, с. 10].

У визначеннях ЮНЕСКО медіаосвіту й медіакомпетентність послідовно пов'язують і з розвитком демократичного мислення, і з розвитком громадської відповідальності особистості. Медіаосвітні технології, котрі виокремилися в окрему частину педагогіки – медіадидактику, яка розробляє теорію медіаосвіти й навчання, науково обґрунтовує зміст медіаосвіти, вивчає закономірності, принципи, методи й організаційні форми навчання із залученням медіапродуктів та опертям на мас-медіа, – втілюють принципи гуманізації освіти, сприяють підвищенню інтелектуального, культурного, духовного, морального рівня майбутнього фахівця. Оскільки медіа поділяються на «старі» й «нові», поняття інформаційно-комунікаційні технології (забезпечується «старими» медіа – пресою, радіо, кіно) й інноваційно-комунікаційні технології (забезпечуються, відповідно, новітніми засобами масової комунікації) [2, с. 23].

На теренах колишнього Радянського Союзу медіаосвіта найактивніше розвивається в Росії, де діє наукова школа медіаграмотності та медіакомпетентності під керівництвом професора О. В. Федорова [4]. Україна також має власні медіаосвітні осередки: два – у Києві (в Інституті вищої освіти та Інституті соціальної та політичної психології АПН України) та Львові.

Останнім часом питання медіаосвіти поставали предметом обговорення на багатьох кафедрах та факультетах, де готують журналістів. Так, упродовж 2012 року відбулися конференції з обговорення актуальних проблем медіаосвіти, медіавиховання, медіакомпетентності в Інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка.

І. Фатеева тлумачить медіаосвіту як науково-освітню галузь, предметом якої є засоби масової інформації й комунікації в педагогічному аспекті їх різноманітних зв'язків зі світом, суспільством і людиною. У теоретичному плані ця галузь лежить на перетині педагогіки й комплексної науки про медіа, а в практичному – передбачає спільну діяльність тих, хто навчає, та тих, хто навчається, спрямовану на підготовку населення до життя в медіатизованому світі. Це організований та стійкий процес комунікації, зорієнтований на навчання і виробництва мас-медіа, і їх використання [3]. Дослідниця вважає практичний підхід базовим у теорії медіапедагогіки, що слугує підґрунтям для розв'язання питань стосовно переваг тієї чи тієї технології [3, с. 26], який має спиратися на теорію «медіадіяльності» з детальною класифікацією видів медіаосвіти і розроблянням її педагогічних принципів. Відповідно до цієї теорії, медіаосвіту як форму організації освітнього процесу логічно будувати в сприятливих умовах, які педагоги послідовно розгортають для засвоєння аудиторією таких форм діяльності: адекватне сприйняття медіатекстів як продуктів людської діяльності, розуміння механізмів їх виникнення й тиражування, їхня критична оцінка і кваліфіковане судження про них; включене спостереження за характером функціонування в суспільстві засобів масової інформації і комунікації (як системи, так і її окремих підприємств), орієнтація в них з метою їх усвідомленого вибору і використання; участь у діалозі з мас-медіа на основі сучасних технічних засобів; освоєння процесу створення медіатекстів на основі участі в медіаосвітніх проектах різного ступеня масштабності [3, с. 34]. Запропонована І. Фатеевою теорія медіадіяльності базована на послідовно компетентнісному підході до організації навчального процесу й орієнтована на кінцевий результат взаємодіяльності учнів і педагогів, до того ж для обох видів медіаосвіти (професійної і масової), за словами дослідниці, може бути тією об'єднувачою, інтегративною віссю, котрої так не вистачає сучасній медіаосвіті для консолідації вчених і педагогів різних шкіл.

Варто виокремити такі проблемні зони в розвитку масової медіаосвіти в Україні: – нерозвинутість її в закладах формальної освіти; недосконалість програм медіаосвіти «для дорослих»; відсутність належної уваги до питань підготовки кадрів для медіаосвіти різних типів; надмірна відокремленість різних рівнів освіти і різних тематичних освітніх програм, що не відповідає сучасним вимогам відкритості й гнучкості освіти; нерозвинутість програм додаткової освіти журналістського профілю; відсутність належного розмаїття програм через слабкість партнерських взаємовідносин між освітньою сферою, медіабізнесом та іншими зацікавленими сторонами; брак організованих форм масової самоосвіти [3, с. 45]. Водночас можна прогнозувати підвищення

інтересу до розвитку медіаосвіти в усіх ланках дошкільної, шкільної, вишівської, післядипломної освіти, а також освіти й самоосвіти особистості впродовж життя.

Пріоритетними напрямками розвитку в Україні ефективною системи медіаосвіти є:

- створення системи шкільної медіаосвіти, що передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм інтегрованої освіти для молодших класів загальноосвітніх шкіл, сприяння поширенню практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів, напрацювання низки факультативних медіаосвітніх програм для підлітків, упровадження курсу медіакультури з урахуванням профільного навчання, активізація гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій, інших позакласних форм учнівської творчості медіаосвітнього спрямування;

- розроблення стандартів фахової підготовки медіапедагогів і медіапсихологів для системи освіти, спеціалізованих навчальних курсів для підготовки і перепідготовки фахівців медіаосвітнього профілю на базі вищої педагогічної і психологічної освіти;

- активізація співпраці вищих навчальних закладів, які готують фахівців для медіавиробництва і сфери мистецтва, з Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України та Національною академією мистецтв України, з метою проведення міждисциплінарних досліджень з проблем медіаосвіти, налагодження обміну досвідом і кадрового забезпечення викладання спеціальних дисциплін для медіапедагогів;

- організація за участю громадських об'єднань і медіавиробників різних форм позашкільної освіти, включаючи форми для дітей дошкільного віку, батьківської педагогіки, творчих студій для дітей і молоді, дитячі та молодіжні фестивалі, конкурси, проекти місцевого і всеукраїнського рівня для сприяння розвитку медіакультури і підтримки системи медіаосвіти;

- налагодження повноцінного суспільного діалогу з метою оптимізації медіаосвітньої діяльності самих медіа, підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників молодіжних редакцій різних медіа, поліпшення якості дитячих і молодіжних програм.

Висновки. Отже, запровадження медіаосвіти до фахової підготовки є актуальним завданням педагогіки вищої школи на шляху побудови єдиного європейського освітнього простору.

Література

1. Онкович Г. В. Медіаосвітні технології і компетентнісний підхід // Онкович Г. В. Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій колі України: матеріали метод. семінару / Г. В. Онкович. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 206–217.
2. Онкович Г. В. Сучасна медіаосвіта: зарубіжний і вітчизняний досвід // Світові стандарти сучасної журналістики / МОН України. Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького; Інститут Медіа-Права; Могилянська школа журналістики НАУКМА / відп. ред. Т. Г. Бондаренко, С. Квіт. – Черкаси : Видав. Чабаненко Ю., 2010. – С. 47–51.
3. Фатеева И. А. Медіаосвіта: теоретичні основи і практика реалізації: монографія / И. А. Фатеева. – Челябинск : Челяб. гос. ун-т, 2007. – 270 с.
4. Федоров А. В. Медіаосвіта в Росії та Україні: порівняльний аналіз сучасного етапу розвитку (1992–2008) / А. В. Федоров // Дистанційне навчання. – 2009. – № 9. – С. 52–71.

Sozanskaya S. A., Kalenich V. M. Современное украинское медиаобразование: проблемы и перспективы развития. В статье определено сущность медиаобразования и рассмотрен вопрос необходимости последующего ее внедрения как эффективного средства, с помощью которого можно противостоять негативным медиавлияниям на современность. Работа посвящена проблеме становления и развития медиаобразования в Украине как важного фактора гражданского общества.

Ключевые слова: медиавлияние, медиаобразование, медиаграмотность, медиа, компетентность.

Sozanska S. O., Kalenich V. M. Modern Ukrainian Mediaeducation: Problems and Prospect Soft Development. In the article essence of mediaeducation is certain and the question of necessity is considered subsequent its introductions of kake ffektivnogo mean, by kotrogo it is possible to resist negative mediainfluences on contemporaneity. Work the posvyachena problem of becoming and development of mediaeducation in Ukraine as an important factor of civilsociety.

Keywords: mediaeffects, mediaeducation, medialiteracy, mediacompetence.

Адреса для листування: sveta_sveta03s@mail.ru